

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری ، گروه شهرسازی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A.)

گرایش برنامه ریزی منطقه ای و طراحی شهری

عنوان:

راهکارهای طراحی محله های امن با تأکید بر رویکرد ارتقای امنیت محیطی
و کاهش جرائم شهری ، CPTED (نمونه موردی : محله دزاشیب تهران)

استاد راهنما:

دکتر ناصر بنیادی

استاد مشاور:

دکتر اسماعیل صالحی

پژوهشگر:

فاطمه کسری

تابستان ۹۲

تقدیم به

پدرم و مادرم

که دستهای سخت کوش اما پر مهرشان، همواره بر شانه‌هایم احساس می‌شود و از دیرباز مشوق من در عرصه‌های علم آموزی بوده‌اند؛

همسرم

که در تمامی مراحل زندگی ام سخت کوشانه در کنارم، و یاری‌گر من در تمام تنگناهای زندگی بوده؛

خواهرم و برادرانم

که وجودشان شادی بخش و صفایشان مایه آرامش من است

و فرزندم

که در مدت تهیه این تحقیق صبوری نمود.

فاطمه کسری

تقدیر و تشکر

شکر و سپاس خدا را که بزرگترین امید و یاور در محطه محطه زندگیست.

در ابتدا لازم می دانم که از زحمات و حمایت های جناب آقای دکتر ناصر بنیادی و جناب آقای دکتر اسماعیل صالحی و سایر اساتید محترمی که در طول دوره تحصیل و رسیدن به این نقطه مریاری نمودند کمال سپاس و قدردانی را داشته باشم.

فاطمه کسری

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب...فاطمه کسری..... دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد نا پیوسته به شماره دانشجویی.....۸۸۰۸۳۸۸۰۴۰۰.... در رشته..طراحی و برنامه ریزی شهری و منطقه ای ، طراحی شهری.. که در تاریخ..۹۲/۶/۲۷.. از پایان نامه خود تحت عنوان راهکارهای طراحی محله های امن با تأکید بر رویکرد ارتقای امنیت محیطی و کاهش جرائم شهری ، **CPTED** (نمونه موردی : محله دزاشیب تهران) با کسب نمره..۱۷/۵.. و درجه...بسیارخوب....دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب ، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و.... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: فاطمه کسری

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

درتاریخ : ۹۲/۶/۲۷

دانشجو کارشناسی ارشد آقای / خانم فاطمه کسری از پایان نامه خود دفاع

نموده و با شماره ۱۷/۵ بحروف هفده و نیم با درجه

بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۲	فصل اول.....
۲	کلیات تحقیق.....
۱۰	فصل دوم.....
۱۰	بررسی ادبیات و پیشینه موضوع تحقیق.....
۱۲	۱-۲-۲-۱ تعریف فضا.....
۱۳	۱-۲-۲-۱-۱ فضا در طراحی شهری.....
۱۵	۱-۲-۲-۲-۱ مفهوم فضای ذهنی و واقعی.....
۱۵	۱-۲-۲-۲-۳ مفهوم فضای اجتماعی.....
۱۷	۱-۲-۲-۲ تعریف فضای شهری.....
۲۰	۱-۲-۲-۳ تعریف محله.....
۲۰	۱-۲-۲-۳-۱ جایگاه مفهوم محله در شهرسازی.....
۲۱	۱-۲-۲-۳-۲ ویژگی های محله ایرانی.....
۲۲	۱-۲-۲-۳-۳ مرکز محله.....
۲۳	۱-۲-۲-۴ تعریف طراحی شهری.....
۲۳	۱-۲-۲-۵ تعریف جرم.....
۲۶	۱-۲-۲-۵-۱ عوامل اجتماعی مؤثر در پیدایش جرم در جامعه.....
۲۶	۱-۲-۲-۵-۲ جرم پدیده ای اجتماعی.....
۲۹	۱-۲-۲-۶ تعریف امنیت.....
۳۰	۱-۲-۲-۶-۱ تعریف مفهوم امنیت در ارتباط با محیط.....
۳۳	۱-۲-۳-۱ امنیت به عنوان یکی از عناصر کیفیت زندگی.....
۳۴	۱-۲-۳-۲ معنای امنیت شهری با چه عواملی بیان می گردد؟.....
۳۴	۱-۲-۳-۳ سه رویکرد به امنیت شهری.....
۳۸	۱-۲-۴-۲ عوامل اقتصادی مؤثر در بروز جرائم شهری.....

۳۹	..... عوامل سیاسی مؤثر در بروز جرائم شهری	۲-۴-۳
۳۹	..... عوامل محیطی و اکولوژیکی مؤثر در بروز جرائم شهری	۲-۴-۴
۴۶	..... CPTED رویکرد	۲-۵-۱
۴۷	..... CPTED مفهوم	۲-۵-۱-۲
۴۷	..... CPTED هدف	۲-۵-۱-۳
۴۷	..... CPTED سیر اندیشه ها در شکل گیری و تکامل رویکرد	۲-۵-۱-۴
۵۲	..... CPTED نظریات مرتبط با رویکرد	۲-۵-۲
۵۲	..... نظریه های محققین CPTED ، نسل اول	۲-۵-۲-۱
۵۴	..... نظریه های محققین نسل دوم CPTED	۲-۵-۲-۲
۵۶	..... CPTED اصول اساسی رویکرد	۲-۵-۳
۶۱	..... پیشینه نظری موضوع	۲-۶-۱
۶۲	..... بررسی تجارب شهرهای سنتی ایران در برقراری امنیت شهری	۲-۶-۲
۶۳	..... اصول سازمان دادن فضاهای شهری شهرهای سنتی ایران	۲-۶-۱
۶۴	..... خطوط راهنما برای شهر کلونا (Kelowna)	۲-۷-۱
۶۵	..... شهر ادمونتون با شعار طراحی برای شهر امن تر	۲-۷-۲
۶۷	..... برنامه پیشگیری از جرم برای شهر نیوکاسل (Newcastle)	۲-۷-۳
۶۹	..... استرالیا ، جامعه امن و سالم در شهر آدلاید (www.rcmc.mashhad.ir/index.php)	۲-۷-۴
۷۴	..... پیشگیری از جرم از طریق برنامه ریزی شهری در اروپا	۲-۷-۵
۷۵	..... لیست اصول اساسی گزارش فنی CEN:	۲-۷-۵-۱
۷۸	..... فصل سوم	
۷۸	..... اصول ها و استراتژیهای طراحی فضای شهری امن	
۸۰	..... توجه به ساختارهای کالبدی و اجتماعی موجود	۳-۱-۱
۸۳	..... تضمین دسترسی پذیری و اجتناب از ایجاد فضاهای محصور و بسته	۳-۱-۲
۸۴	..... ایجاد سرزندگی	۳-۱-۳
۸۷	..... تقویت شرایط مختلط	۳-۱-۴
۸۸	..... ایجاد تراکم شهری مناسب	۳-۱-۵
۸۹	..... اجتناب از موانع فیزیکی و اراضی بیهوده	۳-۱-۶

۹۱	..... تداوم بافت شهری ۱-۲-۳
۹۳	..... موقعیت استقرار فعالیتها ۲-۲-۳
۹۶	..... زمان و تقویم فعالیتها ۳-۲-۳
۹۸	..... رویت پذیری ۴-۲-۳
۱۰۱	..... دسترسی پذیری ۵-۲-۳
۱۰۴	..... تقویت قلمرو ۶-۲-۳
۱۰۵	..... جذابیت ۷-۲-۳
۱۰۶	..... کیفیت مصالح برای پیشگیری از خرابی و فرسودگی ۸-۲-۳
۱۰۸	..... فصل چهارم
۱۰۸	..... روش شناسی تحقیق
۱۱۵	..... ۴-۴ حجم نمونه و روش اندازه گیری
۱۲۱	..... فصل پنجم
۱۲۱	..... تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق
۱۲۲	..... ۱-۱-۵ مطالعه طرح های بالادست ::
۱۲۲	..... ۱-۱-۵-۱ طرح جامع تهران و طرح تفصیلی منطقه یک
۱۲۳	..... ۱-۱-۵-۲ جمعیت
۱۲۴	..... ۱-۱-۵-۳ تقسیمات داخلی منطقه
۱۲۵	..... ۱-۱-۵-۴ شاخص های اجتماعی-اقتصادی و کالبدی معرف منطقه
۱۲۸	..... ۱-۱-۵-۵ پیشینه کلی تحولات منطقه (محدوده و گسترش کالبدی)
۱۲۸	..... ۱-۱-۵-۶ چشم انداز های طرح جامع و منطقه یک
۱۳۰	..... ۱-۱-۵-۷ مقایسه اهداف توسعه کلانشهر تهران و منطقه یک
۱۳۲	..... ۱-۱-۵-۸ مقایسه راهبردهای توسعه کلانشهر تهران و منطقه یک
۱۳۵	..... ۱-۱-۵-۹ مطالعه کاربری های وضع موجود منطقه یک
۱۳۵	..... ۱-۱-۵-۱۰ ویژگی ها و تهدیدهای اصلی منطقه یک
۱۳۶	..... ۱-۱-۵-۱۱ تحلیل وضعیت منطقه (SWOT)
۱۴۱	..... ۱-۱-۵-۱۲ بافت های فرسوده منطقه یک

۱۴۴	۲-۱-۵ بررسی طرح تفصیلی منطقه یک
۱۴۵	۱-۲-۱-۵ سلسه مراتب خدماتی منطقه یک بر طبق طرح تفصیلی
۱۴۶	۳-۱-۵ نتیجه گیری (طرح های بالادست)
۱۴۶	۱-۲-۵ تاریخچه محله
۱۴۸	۲-۲-۵ تحلیل فضایی محله دزاشیب
۱۴۹	۳-۲-۵ تحلیل وضعیت خوانایی محله دزاشیب
۱۵۰	۴-۲-۵ تحلیل وضعیت کاربری در محله دزاشیب
۱۵۱	۵-۲-۵ بافت فرسوده دزاشیب

فصل ششم..... ۱۵۹

نتیجه گیری و پیشنهادات..... ۱۵۹

۱۶۰	۱-۱-۶ مرور اجمالی فرآیند تحقیق
۱۶۲	۱-۲-۶ استراتژی های CPTED به تفکیک اصول اساسی آن
۱۷۰	۱-۳-۶ شناسایی نقاط ناامن محله دزاشیب
	۲-۳-۶ طراحی نقاط نا امن محله دزاشیب با توجه به راهکارهای استخراج شده از اصول
۱۷۲	CPTED
۱۷۷	۳-۳-۶ طراحی مرکز محله دزاشیب در راستای ارتقای امنیت محیطی
۱۸۲	۴-۳-۶ طرح های پیشنهادی برای مرکز محله دزاشیب
۱۹۶	فهرست منابع فارسی
۱۹۸	فهرست منابع انگلیسی
۱۹۹	فهرست سایت های اینترنتی

چکیده انگلیسی

فهرست جداول

۹	۱-۱ مشخصات محله
۲۴	۱-۲-۱ مشخصات مرکز محله
۳۴	۲-۲ مقایسه دیدگاه اپلیارد و لنگ
۵۵	۳-۲ پیشینه سوابق رویکرد در آرای اندیشمندان و بازتابهای جهانی
۶۰	۴-۲ ارتباطات بین راهبردهای فضای قابل دفاع و CPTED
۶۵	۵-۲ راهکارها و پیشنهادات اجرایی در اصول مطروحه در رویکرد
۱۲۴	۱-۴ استانداردهای سیستم روشنایی
۱۲۹	۲-۴ مشخصات محله
۱۳۴	۳-۴-۳ سیر روند تحقیق
۱۳۷	۱-۵ جمعیت و وسعت منطقه یک ۶۵-۸۵
۱۳۹	۲-۵ ساختار تقسیمات داخلی منطقه یک به تفکیک نواحی
۱۴۰	۳-۵ شاخص های اجتماعی معرف منطقه ۱۳۸۵
۱۴۱	۴-۵ شاخص های اقتصادی معرف منطقه ۱۳۸۵
۱۴۱	۵-۵ شاخصهای کالبدی معرف منطقه ۱۳۸۵
۱۴۴	۶-۵ مقایسه چشم انداز توسعه تهران و منطقه یک
۱۴۴	۷-۵ مقایسه اهداف توسعه تهران و منطقه یک
۱۴۶	۸-۵ مقایسه راهبردهای توسعه تهران و منطقه یک
۱۵۳	۹-۵ ماتریس تحلیل وضعیت منطقه یک
۱۵۸	۱۰-۵ ویژگی بافت های فرسوده و شیوه مداخله
۱۶۳	۱۱-۵ ساختار تقسیمات داخلی ناحیه ۸ به تفکیک محلات
۱۶۴	۱۲-۵ تقسیمات پیشنهادی محدوده ۸۵
۱۷۳	۱۳-۵ SWOT نظارت طبیعی
۱۷۴	۱۴-۵ SWOT کنترل دسترسی
۱۷۵	۱۵-۵ SWOT تقویت قلمرو
۱۷۶	۱۳-۵ SWOT نگهداری

فهرست نمودارها

۱۳۱	۴-۱- فرآیند تحقیق
۱۶۹	۵-۱- افرادی که دچار خطر شده اند
۱۷۰	۵-۲- امنیت محله دزاشیب بر اساس پرسشنامه
۱۷۱	۵-۳- عوامل کاهش امنیت
۱۷۲	۵-۴- عوامل مؤثر در ایجاد شرایط ناامن بر اساس پرسشنامه

فهرست اشکال

۶	۱-۱- مدل تحقیق
۱۳	۱-۲- عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی
۱۴	۲-۲- مناسبات فضا و خصایص وابسته
۱۸	۳-۲- مناسبات فضای شهری و خصایص وابسته
۲۶	۴-۲- انواع جرائم شهری
۴۳	۵-۲- مثلث جرم
۶۰	۶-۲- اصول اساسی CPTED
۶۳	۷-۲- پنجره های شکسته
۹۵	۱-۳- اختلاط کاربری نظارت طبیعی را تقویت می کند
۱۰۴	۲-۳- استقرار فعالیتهای تولید کننده در نقاط کلیدی فضا
۱۰۵	۳-۳- قرارگیری دهانه ورودی طبقه همکف رو به خیابان
۱۰۸	۴-۳- نقشه برداری از برنامه های هفتگی و روزانه فعالیتهای
۱۱۰	۵-۳- مسدود نکردن خطوط دید توسط پوشش گیاهی
۱۱۰	۶-۳- امکان دید از ساختمانها به فضاهای عمومی
۱۱۱	۷-۳- تأمین نورپردازی مناسب و کافی برای معابر سواره و پیاده
۱۱۴	۸-۳- اجتناب از تغییر سطح شدید که خط دید را کاهش می دهد
۱۲۹	۱-۴- فرمول کوکران
۱۳۲	۲-۴- مدل تحلیلی ایجاد فضای شهری امن
۱۵۰	۱-۵- ویژگیها و تهدیدات منطقه یک
۱۸۱	۱-۶- فضاهای U و L و Y شکل
۱۸۲	۲-۶- افزایش منافذ و استفاده از نرده به جای دیوارهای صلب که نظارت طبیعی را کاهش می دهد
۱۸۳	۳-۶- اجتناب از تغییر سطح شدید
۱۸۴	۴-۶- نقاشی های دیواری (گرافیتی)

۶-۵- حفظ دید از فروشگاهها به معابر و فضاهای عمومی اطراف و کشاندن فعالیتها در لبه معابر و

۱۸۴ برخی کنجهای بی دفاع

۱۸۵ ۶-۶- جایگزین کردن دیوارهای صلب با نرده ها

۱۸۷ ۶-۷- تعریف جلوخان به عنوان منطقه انتقالی میان فضای عمومی و خصوصی

۱۸۷ ۶-۸- علامات معرف فعالیت

۱۸۸ ۶-۹- عدم نظارت بر حمل زباله

۱۹۰ ۶-۱۰- تصاویر مکان پیشنهادی جهت استقرار مرکز محله

۱۹۱ ۶-۱۱- وضع موجود سه بعدی محدوده پیشنهادی جهت طراحی مرکز محله

۱۹۲ ۶-۱۲- تراکم پیشنهادی برای مرکز محله

فهرست نقشه ها

- ۱۳۶- ۱-۵- موقعیت حوزه بلافضل و مداخله
- ۱۳۷- ۲-۵- موقعیت منطقه یک در کلانشهر تهران
- ۱۳۸- ۳-۵- جمعیت منطقه یک شهر تهران، ۱۳۸۵
- ۱۳۹- ۴-۵- نقشه نواحی و محلات منطقه یک، ۱۳۹۰
- ۱۴۹- ۵-۵- کاربری منطقه یک تهران
- ۱۵۴- ۶-۵- پراکنش قطعات زیر ۲۰۰ متر مربع
- ۱۵۵- ۷-۵- نقشه بلوک های زیر ۲۰۰ متر مربع
- ۱۵۷- ۸-۵- بافت فرسوده منطقه یک
- ۱۶۰- ۹-۵- پهنه بندی استفاده از اراضی
- ۱۶۱- ۱۰-۵- سلسله مراتب خدماتی و فضای سبز منطقه
- ۱۶۴- ۱۱-۵- نقشه تقسیمات داخلی ناحیه ۸ منطقه یک
- ۱۶۵- ۱۲-۵- نقشه نولی محله دزاشیب
- ۱۶۵- ۱۳-۵- نقشه گیرد محله دزاشیب
- ۱۶۶- ۱۴-۵- نقشه خوانایی محله دزاشیب
- ۱۶۷- ۱۵-۵- نقشه کاربری محله دزاشیب
- ۱۶۸- ۱۶-۵- بافت فرسوده دزاشیب
- ۱۹۱- ۱-۶- مکان برخی از نقاط ناامن محله دزاشیب
- ۱۹۷- ۲-۶- نقاط انتخابی جهت استقرار مرکز محله
- ۱۹۸- ۳-۶- موقعیت پیشنهادی برای طراحی مرکز محله
- ۱۹۹- ۴-۶- عکس برداری از فضاهای مختلف مرکز محله
- ۲۰۲- ۵-۶- کاربری وضع موجود محله دزاشیب

چکیده

با رشد روز افزون شهرها و تغییرات کالبدی شدید در بافت داخلی آنها و پاره شده پیکره محلات ، مهاجرپذیر شدن شهرهای بزرگ و تهی شدن روستاها از جمعیت سبب به ریختگی بافت شهری و متعدد شدن فرهنگ ها که گاهی با تضاد نیز همراه شده است ، اکثر شهرها به ویژه کلانشهرها را با مشکلات زیادی درگیر ساخته ، که یکی از این مشکلات ، مسئله امنیت به ویژه امنیت در محیط ها و فضاهای شهری است . به دنبال این امر نظریات و رویکردهای بسیاری برای رویارویی و برخورد با این مشکل در نقاط مختلف جهان و از سوی نظریه پردازان شهری ارائه گردید ، که یکی از این نظریات ، رویکرد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی یا CPTED است .

ایران نیز همانند دیگر کشورهای جهان با مسئله کمبود و ضعف امنیت در فضاهای شهری رو به روست . از این میان کلانشهرهای کشور و در صدر آنها تهران به شدت گریبانگیر این مسئله می باشد . در این پایان نامه منطقه یک شهر تهران و محله دزاشیب از میان منطقه به منظور مطالعه نمونه موردی برگزیده شده است . تحقیق حاضر در صدد ارائه راهکارهایی است که بتوان با ایجاد تغییرات کالبدی و محیطی به پیشگیری از وقوع جرم در محیط های شهری پرداخت . با شناسایی نقاط جرم خیز در بخش های مختلف محله و توجه به اصول اساسی رویکرد CPTED می توان پتانسیل جرم خیزی آنها را کاهش داده و امنیت را بدان برگرداند . روش تحقیق به کار رفته در پروژه حاضر توصیفی - تحلیلی ، کتابخانه ای ، اسنادی و هم چنین میدانی می باشد . در این پایان نامه ابتدا به مطالعه مبانی نظری و منابع مرتبط با امنیت شهری و بررسی تجارب جهانی در رویارویی و برخورد با مسئله امنیت شهری پرداخته ، در ادامه با بررسی های میدانی و کتابخانه ای و اسنادی به مطالعه نمونه موردی (محله دزاشیب) و حوزه فراگیر آن (منطقه یک) پرداخته شده و با تهیه و تکمیل پرسشنامه به ترسیم جداول SWOT و از بازخورد نقاط ضعف و قوت و فرصت و تهدید ، همچنین با توجه به مطالعات کتابخانه ای و پرسشنامه ها راهکارهای طراحی به منظور امن کردن فضاهای شهری در سه بخش راهکارهای حداقلی ، میانی و حداکثری برای مداخله در بافت های مختلف شهری ارائه می گردد . سپس با پر کردن چک لیست از نقاط مختلف محله و شناسایی نقاط جرم خیز و نا امن محله دزاشیب به ارائه کروکی هایی با توجه به راهکارهای ارائه شده به منظور امن کردن فضاهای شهری خواهیم پرداخت .

فصل اول
کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مسأله

در سالیان پیش ، در دوران قبل از ورود اتومبیلها به عرصه شهرها و پاره پاره شدن پیکر محلات توسط خیابان کشی ها ، در بافتهای کهن ما بدون طرح و برنامه از پیش تعیین شده تمامی ۵ اصل اساسی رویکرد CPTED شامل کنترل دسترسی ها ، تقویت قلمروهای طبیعی ، تعمیر و نگهداری ، نظارت طبیعی و حمایت از فعالیتهای اجتماعی به نحوی رعایت می شد . به همین دلیل فضاهای شهری گذشته ما فضاهایی مطلوب و دارای امنیت بالایی بودند که رضایتمندی و تعلق خاطر شهروندان خود را تأمین می کردند . اما فضای شهری امروز شهرهای بزرگ ما به فضاهایی از هم گسیخته و فاقد امنیت تبدیل شده که حضور شهروندان در آن را به ویژه در ساعات پایانی روز و ایام خلوتی با دلهره و اضطراب همراه کرده و امنیت را از خاطرشان سلب نموده است .

در طول تاریخ نرخ جرائم و آسیب ها در نواحی شهری همواره بالا بوده است (هالیوال و همکاران ، ۲۰۰۰: ۳۱۰) . در حال حاضر نیز شهر ها به ویژه کلان شهرها چه در ایران و چه در سایر کشورهای جهان مهم ترین کانون های بروز ناهنجاری و جرائم اجتماعی هستند و به همین دلیل در فرآیند برنامه ریزی و طراحی شهری برای یک شهر سالم ، کاهش جرم و جنایت در محیط های شهری یکی از مهمترین اهداف در ایجاد شهر سالم به شمار می رود (گردا و همکاران ، ۱۹۹۸: ۱۷) .

رویکرد CPTED جهت ارتقای امنیت با پرداختن به مواردی از قبیل موقعیت و وضعیت محله ، موقعیت سایت مورد نظر ، چگونگی دسترسی ها ، فضاهای حرکتی و پارکینگها ، مدل های پیشنهادی برای ساختمانها ، بهبود مناظر و اصلاح آن ، نحوه روشنایی ، نحوه پراکنش کاربریها و سایر موارد سعی بر ارتقای امنیت و ایجاد یک محله امن دارد . نحوه طراحی محیطی در پیشگیری از جرم نقش مهمی ایفا کند . با تاکید بر عواملی مانند تعیین قلمرو، نظارت، ایجاد تصویر مثبت از فضا، از بین بردن نقاط کور و غافلگیری و نگهداری و مراقبت مستمر از محله و در عین حال، مشارکت دادن مردم در مسئله پیشگیری از جرم بر بسیاری از جرائم رایج مرتبط با « فضای ساخته شده » غلبه کرد .

بنابراین لزوم باز اندیشی به این امر که آیا می توان از طریق طراحی محیطی فضاهای شهری با توجه به اصول اساسی رویکرد CPTED محله هایی را که امنیت خود را از دست داده اند و زندگی شهری را به گونه ای دچار اختلال کرده اند دوباره به وضعیت مطلوبشان برگرداند ، از اهم موضوعات این تحقیق بوده که باید بدان پرداخته شود . در این تحقیق تلاش بر این است تا با توجه به رویکرد CPTED و اصول اساسی آن به راهکارهایی برای طراحی محله های امن از طریق طراحی محیطی برسیم .

۲-۱ هدف های تحقیق

اهداف اصلی : هدف اصلی این پژوهش به دست آوردن الگوی کالبدی منطقه مورد مطالعه ، مانند مکان یابی کاربری های عمومی و خدماتی ، شبکه های ارتباطی ، میدین ، فضاهای شهری و مکان های دارای پتانسیل جرم خیزی است تا به کمک راهکارهایی از طریق طراحی محیطی و کالبدی فضای آن را به فضایی امن تبدیل کرد . سایر اهداف اصلی در این راستا عبارت اند از :

- کاهش پتانسیل طبیعی جرم خیزی مناطق شهری
  - بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایتمندی شهروندی
  - افزایش میزان مشارکتهای محله ای و تشویق طبقات اجتماعی به حضور در شهر
- اهداف عملیاتی :

- شناسایی و اصلاح فضاهای جرم خیز محله
- رفع نابه سامانیهای کالبدی و منظر بخشی نقاط جرم خیز در جهت ایجاد محیط امن شهری
- افزایش امنیت به کمک افزایش فعالیت های اجتماعی اقتصادی در نقاط جرم خیز

۳-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

در حوزه قلمروی اجتماعی به بازدارندگی جرائم در رفتارهای شهری مبتنی بر روانشناسی محیطی توجه می شود و در حوزه بافت ، فشردگی و کالبد شهر بازدارندگی جرائم در محیط کالبدی از طریق ضوابط و استانداردهای طراحی بررسی می شود . علاوه بر این رویکرد CPTED دارای مزایایی است که از آن جمله می توان به بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایتمندی شهروندی و تشویق طبقات اجتماعی در حضور در شهر ، کاهش جرائم شهری و کاهش ظرفیت جرم خیزی مناطق شهری ، افزایش فعالیت های اقتصادی و اجتماعی و افزایش میزان همکاری محله ای و مشارکت اشاره کرد (Wilson, J.Q, knelling, G.L, ۱۹۸۹:۴۶) .

مسئله امنیت شهری در کلان شهر تهران از دو بعد قابل توجه است : نخست به دلیل جایگاه ویژه ای که تهران در مدیریت اقتصاد ملی و همچنین کنترل و هدایت تمامی امور کشور با توجه به نظام

متمرکز دولتی موجود دارد، دوم آن که به طور کلی کلان شهرها زمینه ساز انحرافات و نابهنجاری های اجتماعی هستند. هم اکنون تهران به دلیل شرایط خاص جمعیتی و فضایی - کالبدی خود دارای بالاترین آمار جرم و جنایت در بین شهرهای کشور است و از نظر جرائم شهری تفاوتی فاحش با سایر شهرهای کشور دارد.

شهرسازی و معماری سنتی ایران در ادبیات خویش دارای دستور زبان الگویی است که نحوه استفاده از اصول CPTED در آن دیده می شود. بر این اساس باید تلاش شود که راهبرد و اصول CPTED در روند طراحی معماری یا طراحی شهری به کار گرفته شود و جنبه اجرایی به خود بگیرد.

رشد روز افزون شهرهای بزرگ به ویژه کلانشهر تهران و مهاجر پذیر بودن آنها سبب شده تا افراد با فرهنگ ها و باورهای مختلف و گاهی متضاد در کنار هم و شاید حتی در یک واحد همسایگی زندگی کنند. این امر سبب کم رنگ شدن حس تعلق به فضای محله و تنزل امنیت اجتماعی در محیط سکونت می شود. دیگر افراد ساکن در یک محله چهره های آشنا برای هم نیستند و یک غریبه به راحتی می تواند از فضای داخل یک محله عبور کند بدون اینکه ساکنان متوجه ناآشنا بودن او شوند. یکی از راهکارهای افزایش امنیت در فضاهای شهری به کارگیری رویکرد CPTED یا افزایش امنیت به کمک طراحی محیطی است، که این امر از طریق کاهش ظرفیت بالقوه طبیعی مناطق شهر در جرم خیزی و یا امکان دهی به وقوع جرم امکان تحقق می یابد. این رویکرد از آن جهت حائز اهمیت است که باید علاج واقعه را قبل از وقوع نمود و این در حالی است که در اجتماع امروز عمدتاً به مجازات و تنبیه پس از وقوع جرائم تأکید می شود. طبق نظریه CPTED نوع کاربری و کیفیت هم جواری کاربری ها، کمیت و کیفیت ساخت و سازهای شهری، تعداد واحدهای مسکونی یک ساختمان، تراکم های ساختمانی، فرم و کیفیت ساختمانها، نحوه استقرار بناها در فضاهای شهری، قابلیت دید به فضا و ... جملگی بر شرایط فرصت های جرم خیزی مکان ها و فضاها مؤثر است. طبق این ایده از طریق شناسایی و انجام اصلاحات بر روی عوامل فضایی و کالبدی می توان جرم خیزی محل ها و موقعیت های جرم خیز را کاهش داد.

۱-۴ سوالات تحقیق

در راستای هدف این پژوهش و دستیابی به راهکارهای طراحی شهری به منظور دست یابی به منظور رسیدن به محله ای امن سوالات ذیل مطرح می گردد:

راهکارهای کالبدی و غیر کالبدی برای ایجاد یک محیط امن چیست؟